

Janja Vuga, Jelena Juvan

Vloga posameznikovega primarnega socialnega okolja v odnosu do vojaške organizacije: primer Slovenske vojske

POVZETEK: Članek se ukvarja z odnosom med družino in vojaško organizacijo. V prvem delu avtorici, izhajajoč iz nekaterih teoretičnih predpostavk, kot sta koncept pohlepnih institucij in koncept socialne opore, pojasnita razmerje med družino in vojaško organizacijo. V drugem delu se osredotočita na primer Slovenske vojske (SV). Empirična analiza odnosa med vojaško organizacijo in primarnim socialnim okoljem pripadnikov temelji na podatkih, pridobljenih v raziskavah Obramboslovnega raziskovalnega centra. Primarno socialno okolje v raziskavah predstavljajo partnerji/-ice, starši in prijatelji. Percepcija njihovega odnosa do službe v SV in do napotitev v tujino vpliva tako na zadovoljstvo pripadnikov kot tudi predanost, koncentracijo in kakovost dela.

KLJUČNE BESEDE: motivacija, družina, primarno socialno okolje, mednarodne operacije in misije (MOM), Slovenska vojska (SV)

1 Uvod

Posameznik v svojem življenju pripada različnim socialnim krogom, znotraj katerih igra različne družbene vloge (delavec/-ka, oče, mati, mož, žena, sin, hči ipd.). Na ravni posameznika govorimo o različnih področjih življenja kot izvorih osebnih in socialnih identitet. Pripadnost posameznika različnim skupinam tako tvori njegovo socialno identiteto.

Vsaka vloga, ki jo posameznik igra, ter vsaka institucija in skupina, kateri posameznik pripada, postavlja do njega različne zahteve. Posameznik za uresničevanje teh vlog nima neomejene količine časa in energije, kar lahko privede do postavljanja prioritete. Različne identitete kot posledica pripadnosti različnim skupinam lahko posamezniku postavljajo nasprotujoče si zahteve (Ashforth in Mael 1989: 29–30). Stryker in Burke (2000: 291) podobno ugotavljata tudi za različne socialne statuse, vloge in nasprotujoča si pričakovanja. Tako posamezniki definirajo prevladujočo socialno identiteto ali razvijejo hierarhijo identitet. Prezem različnih socialnih vlog lahko pripelje do razmer, ko skupine in institucije medsebojno tekmujejo za naš čas, pozornost in zvestobo. Uravnovešene poklicnih in družinskih obveznosti je veliko več kot samo aritmetična

funkcija delovnih zahtev, družinskih potreb in števila ur v delovnem dnevu. Ti dejavniki so pomembni, vendar moramo upoštevati tudi to, kako so osebne izkušnje ljudi oblikovane s širšimi pomeni, ki jih sami pripisujejo delu in družinskemu življenju (Wharton in Blair-Loy 2006: 416; podobno tudi Thompson in Bunderson ter Carlson in Kacman v Clark Campbell 2000: 750). Nekateri avtorji ugotavljajo, da so ključnega pomena za usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti tudi vrednote in pomen, ki jih posameznik pripisuje prvemu ali drugemu. Konflikt med delom in družino je mogoče lažje razumeti, če upoštevamo vrednote, ki jih posameznik pripisuje svoji vlogi kot vlogi zaposlenega delavca in kot vlogi družinskega člana (Clark Campbell 2000: 750).

Številne raziskave o usklajevanju poklicnih in družinskih obveznosti ter o samem konfliktu med delom in družino so pokazale, da število ur, ki jih delavec preživi na delovnem mestu, povečuje možnost za konflikt med delom in družino ter negativno pretakanje v smeri delo–družina (Wharton in Blair-Loy 2006: 418–419). Ravno tako je mogoče pričakovati, da daljši delovni urniki pri delavcih povečujejo skrb glede vpliva dela na njihove družinske člane. Intenzivnost in nestabilnost na delovnem mestu povečujeta delavčevo izkušnjo konflikta med delom in družino, kakor tudi njegovo pogostejše opravljanje dela pod pritiskom (Jacobs in Gerson v Wharton in Blair-Loy 2006: 418). V nasprotju s tem pa manj intenzivni in bolj predvidljivi delovni pogoji lahko zmanjšajo skrb glede vpliva delovnika na osebno življenje delavca (Valcour in Batt v Wharton in Blair-Loy 2006: 418).

Zahteve različnih skupin in institucij je mogoče obvladovati, ker so te v sodobnem svetu omejene. Ravno tako je delovanje nekaterih institucij in skupin normativno urejeno. Problem nastane pri tistih institucijah, katerih temeljni pogoj za obstoj in delovanje je popolna zvestoba in predanost njihovih pripadnikov. Lahko rečemo, da te institucije zahtevajo »celega človeka«. Za poimenovanje takšnih institucij je Lewis A. Coser (Coser 1974: 4) razvil pojem pohlepni institucij za oznako tistih, ki do svojih pripadnikov postavljajo »totalne zahteve, ki znotraj svojega kroga poskušajo zajeti celotno posameznikovo osebnost«. Pohlepne institucije¹ od svojih pripadnikov zahtevajo izključno in popolno zvestobo, istočasno pa poskušajo zmanjšati zahteve drugih konkurenčnih vlog in statusnih položajev, ki ravno tako želijo »zajeti« posameznika. Tisto, kar posamezno institucijo naredi pohlepno, je tudi, da je njeno preživetje oz. delovanje odvisno od popolne zvestobe njenih članov. Vsaka institucija in

1. Coser (1974: 6) opozarja, da je pojem pohlepne institucije treba razlikovati od Goffmanovega pojma totalne institucije (Goffman v Coser 1974: 6). Coser (glej 1974: 5–6) meni, da obstaja očitno prekrivanje med obema tipoma institucij, da pa vendar pojma označujeta v osnovi različna družbena pojava. Goffman se osredotoči na fizično ureditev, ki ločuje pripadnike institucije od zunanjega sveta, medtem ko Coser dokazuje, da se pohlepne institucije večinoma naslanjajo na nefizične mehanizme ločevanja zunanjih in notranjih pripadnikov. Pohlepne institucije ne temeljijo na prisili, ampak zvestobo svojih pripadnikov ohranjajo tako, da same sebe naredijo čim bolj privlačne. Temeljijo na prostovoljnem podrejanju in razvijajo različna sredstva za »aktiviranje te zvestobe«, s katerimi naredijo svoje člane še bolj zveste.

skupina ima do svojih pripadnikov nekatera pričakovanja in določene zahteve, vendar je vojaška organizacija v zahtevah do svojih pripadnikov in s tem posredno tudi do njihovih družinskih članov izjemna: neredni delovni urniki, nepredvidljive delovne naloge, pogoste selitve, daljša odsotnost od doma in družine ter predvsem zahteva po žrtvovanju življenja v dobro države. Res je, da je mogoče najti tudi druge poklice, ki so do posameznika podobno zahtevni, kot je vojaški, pa vendar je specifična zahteva po žrtvovanju lastnega življenja tisto, kar naredi vojaški poklic najbolj pohlepen od vseh. Po drugi strani pa ima tudi družina do svojih članov velike zahteve. Od njih se pričakuje, da so čustveno predani, da do družinskih članov izražajo ljubezen, se identificirajo z družino kot celoto in izpolnjujejo svojo vlogo znotraj nje. Po Coserju (1974) družina in vojaška organizacija sodita med pohlepne institucije, sodobnejši avtorji kot npr. Segal (1986: 12–13) pa opozarjajo, da vojska in družina v izjemnih oblikah ne posedujeta vseh značilnosti pohlepne institucije po Coserju, vendar pa zadostno ustrezata njegovi definiciji, da ju lahko označimo kot pohlepni instituciji. Podobno ugotavlja tudi Juvan (2008: 243), ki pravi, da je pri sodobnih vojaških organizacijah in družinah primerneje govoriti o omejeni pohlepnosti.

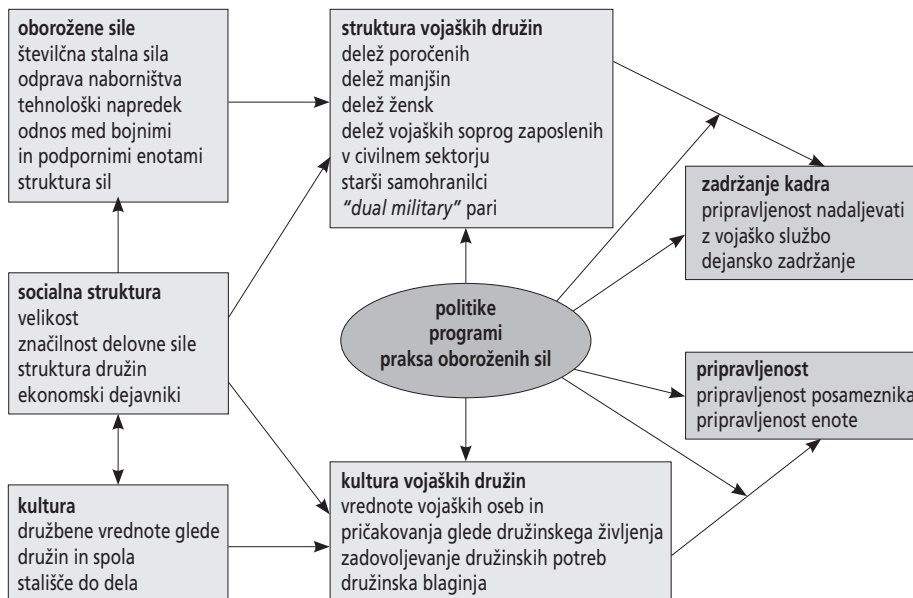
Pripadnik vojaške organizacije se lahko – tako kot vsak drugi posameznik, pa tudi zaradi značilnosti dela v vojaški organizaciji – pogosto znajde v situacijah, v katerih potrebuje pomoč in oporo. Bodisi institucionalno podporo vojaške organizacije bodisi podporo najbližjih – družine, sorodnikov, prijateljev. Pri preučevanju vloge primarnega okolja pri izvajanju nalog pripadnikov vojaške organizacije se tako kot eden izmed možnih teoretičnih konceptov pojavlja koncept socialne opore. Hlebec in Kogovšek (2003: 103) ugotavljata, da je v literaturi navedenih mnogo opredelitev socialne opore.² Kogovšek in dr. (2003: 184) pa navajajo, da je smiselna tudi opredelitev socialne opore kot kompleksnega koncepta višjega reda. Vaux (v Kogovšek in dr. 2003) tako socialno oporo deli na tri osnovne razsežnosti: vire socialne opore, oblike socialne opore ter posameznikovo subjektivno zaznavo oziroma oceno virov in oblik socialne opore. Avtorice (ibid.) oblike socialne opore uvrščajo v štiri večje skupine: instrumentalna (materialna) opora, informacijska opora, emocionalna opora, socialna opora. Socialno oporo pa je treba opazovati tudi z vidika sorodstvenih vezi (Kogovšek in dr. 2003: 185). Pri tem velik delež odnosov znotraj posameznikovega osebnega omrežja predstavljajo odnosi znotraj družine (ibid.). Družina je še vedno ključnega pomena tako za posameznika kot za družbo. »Družina je osnovna institucija zasebnega življenja, kjer se oblikuje večina za ljudi pomembnih družbenih odnosov« (Dremelj 2003: 152).

2. Zgodnejše opredelitve socialne opore (v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja) so poudarjale pretežno emocionalno razsežnost socialne opore (ibid.), medtem ko novejšje opredelitve poudarjajo, da je socialna opora tudi kompleksen interakcijski in komunikacijski proces med ljudmi (Hlebec in Kogovšek 2003: 105).

2 Odnos med primarnim vojakovim okoljem in vojaško organizacijo

Usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti je že samo po sebi kompleksno in težavno, specifičnosti in zahteve delovnega okolja pa so tiste, ki to usklajevanje še bolj otežijo. Glede na posebne zahteve vojaške organizacije in dela v njej lahko rečemo, da je usklajevanje obveznosti med družino in delom v vojaški organizaciji za posameznika še bolj težavno in kompleksno ter pod vplivom številnih dejavnikov. Dva izmed prvih avtorjev, ki sta se lotila preučevanja odnosa med sistemom družine in sistemom vojaške organizacije tudi z bolj teoretičnega vidika, sta bila ameriška sociologa M. Segal in Harris. Na osnovi svojih empiričnih ugotovitev (na primeru oboroženih sil ZDA³) sta oblikovala model »sistema družina–vojska«; model je predstavljen na sliki 1 ter je dobra ponazoritev medsebojnega odnosa soodvisnosti in vplivanja družinskega okolja na same oborožene sile ter dela v oboroženih silah na samo družinsko okolje. Model na sliki 1 predstavlja »različne kategorije pomembnih spremenljivk in nekatere povezave med spremenljivkami znotraj teh kategorij« (M. Segal in Harris 1993: 1–2). Avtorja sta identificirala dva ključna dejavnika, na katera ima, kot se je pokazalo v raziskavi, vojakovo primarno okolje največji vpliv: to sta zadržanje kadra in pripravljenost oboroženih sil. Na ta dva dejavnika vpliva več različnih spremenljivk, med njimi je zelo pomembna tudi družina.

Slika 1: Sistem družina–vojska.

Vir: Segal, Mady W., in Harris, J. Jesse (1993): *What We Know About Army Families?* U.S. Army Reserach Institute for the Behavioral and Social Sciences. Alexandria, Virginia. Str. 2.

3. Več o njuni raziskavi v nadaljevanju.

Avtorja identificirata vpliv splošnih značilnosti oboroženih sil, splošnih značilnosti socialne strukture kot širšega okolja oboroženih sil in vpliv splošnih značilnosti kulture, ki v tem okolju prevladuje. Vse navedene spremenljivke pa poleg politike, programov in prakse oboroženih sil (glede institucionalne skrbi za vojaške družine) vplivajo na strukturo vojaških družin in njihovo kulturo. Ti vplivi posredno ali neposredno delujejo na zadržanje kadra in na pripravljenost oboroženih sil.

Številčnost oboroženih sil je pomemben dejavnik, saj to pomeni tudi večje število družinskih članov, ki jih je treba upoštevati in za katere je treba poskrbeti. Tehnološki napredek seveda zahteva visoko stopnjo tehnološkega usposabljanja, kar ima lahko za vojaško osebje tudi različne posledice, vključno z večjim poudarkom na zadrževanju oz. ostajanju že usposobljenega in izkušenega kadra v vojaški službi. Zadrževanje tega starejšega, bolj usposobljenega in bolj izkušenega kadra pa zahteva tudi zadovoljstvo njihovih družin z vojaškim načinom življenja ter ugodnostmi in prednostmi, ki jih takšen način življenja ponuja. Prilagoditev družine vojaškemu načinu življenja in zadovoljstvo družine z načinom obravnave s strani vojaške organizacije bistveno vplivata na samo vojakovo pripravljenost. »Vojak, ki bo zaskrbljen, ker ima njegova družina težave ali ker so njegovi družinski člani nezadovoljni z vojaškim načinom življenja, svojega dela ne bo opravil dovolj dobro in učinkovito« (M. Segal in Harris 1993: 3). Avtorja še navajata, da družinski problemi ne vplivajo samo na slabšo pripravljenost vojaka, ampak lahko pri opravljanju bojnih nalog tudi povečajo nevarnost poškodb in smrti. Vojak, ki pri svojem delu iz kakršnihkoli razlogov, ne samo zaradi družinskih težav, ni dovolj zbran, je lahko na bojišču manj pozoren in torej tudi hitreje ranjen ali ubit. Skrbi zaradi družinskih težav so lahko vir resnega stresa, lahko ogrozijo vojakovo sposobnost, da v zadostni meri sodeluje pri usposabljanjih, najpomembneje pa je, da lahko skrbi vojaka ovirajo pri opravljanju njegove naloge v boju (Schneider in Martin 1994: 24). »Učinki nerazrešenih družinskih problemov imajo lahko potencialno tragične posledice« (Pincus in drugi 2004) tako na bojišču kot doma. Pri tem je treba upoštevati dvojni vidik: vidik poveljnika in vidik družine. Gledano z vidika poveljnika se zaskrbljenemu vojaku lahko zlahka odvrne pozornost in se v kritičnih trenutkih na bojišču težje osredotoči. Gledano z vidika družine pa lahko nerazrešeni problemi ovirajo vojaka pri opravljanju vsakodnevnih družinskih in delovnih obveznosti. Tudi drugi avtorji potrjujejo podobno, npr. Dandeker in drugi (2006: 2) ugotavljajo, da sta zdravje in blagostanje vojaškega osebja ključna za učinkovitost v vojaških operacijah, blagostanje njihovih družin pa je nujni sestavni del tega.

Številne raziskave so potrdile domneve, da je družina pomemben dejavnik, ki vpliva na delovanje ter pripravljenost posameznika in enote, ter da zadovoljstvo družine bistveno vpliva na odločitev pripadnika, ali naj oborožene sile zapusti ali naj z vojaško kariero nadaljuje (podobno tudi Bowen 1989). »Družinsko življenje vpliva na vojakovo opravljanje njegove službe tako v mirnem kot v vojnem času« (Schneider in drugi 1994: 20). Partnerjevo zadovoljstvo s kakovostjo vojaškega načina življenja pa dejansko deluje kot neposredni »prerok« partnerjeve podpore vojaški službi (Pittman in Orthner 1988: 342).

Eno prvih poglobljenih raziskav (ameriških) vojaških družin sta leta 1993 izpeljala M. Segal in Harris.⁴ Raziskava je med drugim ugotovila, da partnerjevo mnenje lahko ključno vpliva na odločitev, ali bo določena vojaška oseba prenehala ali nadaljevala z vojaško kariero (podobno tudi Rosen in Durand 1995). Ostajanje v vojaški službi zaradi vojaških nalog (v angl. retention) je negativno povezano z ločitvami od družine. Za pripadnike oboroženih sil, ki so dalj časa ločeni od svoje družine, je manj verjetno, da bodo želeli nadaljevati z vojaško službo. Namera za nadaljevanje vojaške službe pa je pozitivno povezana s pripadnikovo zaznavo kakovosti življenja v vojaški skupnosti (D. Segal in M. Segal 1993: 15–19). Ta ista raziskava je še pokazala, da nekatere družinske lastnosti vplivajo na posameznikovo pripravljenost. Spremenljivka z najmočnejšim vplivom na pripravljenost enote je vojakovo zaznavanje stopnje, do katere nadrejeni v njegovi enoti podpira in skrbi za njegovo družino. Podobno so ugotovili tudi Orthner in Pittman⁵ (1986) ter Rohall in drugi⁶ (1999).

Pomembna ugotovitev raziskave M. Segala in Harrisa je tudi, da je zmožnost družine, da se prilagodi vojaškemu načinu življenja, odvisna od stopnje, do katere vojska zagotavlja družinam svojih pripadnikov tako uradno kot neuradno podporo. Tudi obstoj skupin za družinsko podporo in drugih oblik organiziranih aktivnosti za družine ima neposredni pozitivni vpliv na pripravljenost enote (M. Segal in Harris 1993).

Podobne ugotovitve o pomembnosti partnerja in njegovem vplivu na stališča samega pripadnika oboroženih sil so potrdile še nekatere druge raziskave, npr. Moelker in

4. Raziskava, ki sta jo izpeljala M. Segal in Harris, je bila dejansko »posledica« izkušenj zalivske vojne leta 1991 in vojaške operacije puščavski vihar, ki je vzbudila zanimanje ameriške javnosti za družine pripadnikov ameriških oboroženih sil, ki so v teh operacijah sodelovali. Zaradi medijske pozornosti, ki so je bile deležne vojaške družine, se je ameriška javnost začela bolj zavedati problemov in težav, s katerimi so se srečevale vojaške družine v času, ko je bil njihov družinski član na nalogi oz. v tem primeru v vojni. Povečana medijska pozornost je bila posledica nekaterih primerov, ko so pripadniki oboroženih sil zavrnili izpolnitev ukaza o premestitvi v Perzijski zaliv iz družinskih razlogov ali pa so ukaz izpolnili, zaradi tega pa doma pustili nepreskrbljene otroke. Ne samo širša ameriška javnost, ampak tudi znotraj samih oboroženih sil so se začeli bolj zavedati družinske problematike ter potrebe po skrbi za družine svojih pripadnikov v primerih mobilizacije večjega števila vojakov.
5. Orthner in Pittman sta raziskovala stališča 375 poročenih pripadnikov ameriških zračnih sil ter med drugim ugotovila, da soprogova percepcija organizacijske podpore njegovi družini in zaznana stališča družine do same vojaške organizacije bistveno vplivajo na njegovo privrženost delu.
6. Rohall in drugi (1999) so preučevali uspešnost prilagajanja družin pripadnikov ameriških oboroženih sil v času njihove odsotnosti zaradi vojaške naloge v Južni Koreji leta 1994. Med drugim so ugotovili, da je za družine pripadnikov višjega čina značilna višja stopnja prilagajanja, da je vojakova morala pozitivno povezana s prilagajanjem družine (kolikor višja je vojakova morala, toliko višja je njegova ocena prilagoditve njegove družine vojaškemu načinu življenja) in da je percepcija podpore njihovim družinam pozitivno povezana s prilagajanjem družine. Bolj ko imajo vojaki občutek, da so družine doma deležne institucionalne podpore, tem višje so stopnje prilagajanja družine.

Van Der Kloet⁷ (2003). Tako sta Bourg in M. Segal (1999) potrdila, da odnos partnerja do vojaške službe vpliva tako na sam proces rekrutiranja, zadrževanje kadra kot tudi na moralo in na zvestobo pripadnikov vojaški organizaciji. Ravno ugotovitev glede zvestobe je bila zelo pomembna za nadaljnje preučevanje vojaških družin. Zaznavanje stopnje, do katere vojaška organizacija podpira družine svojih pripadnikov, vpliva na zadovoljstvo družine z vojaškim načinom življenja in tudi na lažje prilagajanje družine v primeru ločitve zaradi udeležbe na vojaški nalogi. Na zadovoljstvo partnerja z vojaškim načinom življenja vpliva tudi njegova oz. njena zaznana stopnja vmešavanja vojaške službe v družinske obveznosti. »Dokazi potrjujejo, da na stališča poročenih pripadnikov oboroženih sil do same vojaške organizacije vplivata partnerjevo zadovoljstvo in privrženost, ki pa sta oblikovana pod vplivom zaznave organizacijske podpore družinam, kot tudi stopnje vmešavanja oboroženih sil v potrebe in zahteve družin« (Bourg in M. Segal 1999: 637).

3 Slovenska vojska in družine pripadnikov

Vojaškim družinam v Sloveniji oz. družinskim članom pripadnikov Slovenske vojske se od leta 1991 ni posvečalo veliko pozornosti, niti institucionalne niti raziskovalne. SV sodeluje v mednarodnih operacijah in misijah na različnih kriznih žariščih po svetu od leta 1997. Ne samo povečevanje števila sodelujočih v operacijah po svetu, ampak tudi prehod na poklicne oborožene sile je pomemben dejavnik, ki je vplival na spremembo odnosa do zaposlenega v SV. Tudi polnopravno članstvo Slovenije v zvezi NATO od aprila 2004 je dejavnik, ki ga moramo upoštevati, saj so se s tem povečale tudi obveznosti Slovenije do zavezništva, zaradi česar je bilo mogoče pričakovati povečano sodelovanje pripadnikov SV pri nalogah in operacijah v tujini, ne samo v mednarodnih mirovnih operacijah, ampak tudi v prihodnjih morebitnih bojnih akcijah zavezništva.

Delo v poklicni vojski se razlikuje od dela z naborniki. Poklicna vojska zahteva drugačen odnos do svojih pripadnikov. Dejavniki, ki vplivajo na zadovoljstvo poklicnega pripadnika oboroženih sil, so drugačni od tistih, ki vplivajo na zadovoljstvo nabornika. Prvo raziskavo o vojaških družinah v slovenskem prostoru in njihovem vplivu na delo pripadnikov SV je v letu 2005 izpeljal Inštitut za medicinske študije ZRC SAZU v sodelovanju z Obramboslovnim raziskovalnim centrom (ORC) pod naslovom *Usklajevanje zahtev družine in dela v vojaškem poklicu* kot sestavni del projekta *Človeški dejavnik v vojaškem sistemu*.

Zadovoljstvo z delom in pripravljenost na dolgotrajno delo v poklicni vojski sta odvisna od ponudbe dobre plače, zanimivega dela, kohezije enote, navezanosti na organizacijo, podpore družine, pregledne kariere, razvoja in spoštovanja ustreznih kompetenc, možnosti stalne zaposlitve in zaposlitve za nedoločen čas ali pa možnosti za urejen odpust iz vojaških vrst (Jelušič in Papler 2006: 16).

7. Moelker in Van der Kloet sta leta 2001 izpeljala raziskavo med partnerji pripadnikov nizozemskih oboroženih sil, ki so bili na misiji v obdobju devetih mesecev pred časom izvajanja raziskave. V vzorec so bili vključeni partnerji pripadnikov oboroženih sil, ki so sodelovali v nizozemskih kontingentih za misije KFOR I, SFOR 8 in UNFICYP.

3.1 Raziskovalni vzorec

Članek išče odgovor na vprašanje, v kolikšni meri pripadnike Slovenske vojske pri izpolnjevanju njihovih obveznosti v vojaški organizaciji podpirata družina in širše socialno okolje. Nadalje se analiza osredotoča tudi na odnos med družino in vojaško organizacijo, in sicer iz vidika zahtev, ki jih ena ali druga postavljata pripadniku.

Za raziskovanje odnosa med vojaško organizacijo in družino v SV so ključne štiri raziskave (glej tabelo 1).

Tabela 1: Predstavitev vzorca.

Ime raziskave	»Slovenska vojska v mirovnih operacijah«			»Slovenska vojska v mirovnih operacijah – družboslovna analiza dejavnikov vpliva na mirovno delovanje SV«			»Človeški dejavnik v vojaškem sistemu«	»Družboslovna analiza delovanja SV v misijah in poveljstvih na mednarodnih dolžnostih«			
	ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV		ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV	ORC-FDV
Raziskovalna institucija	raziskovalci ORC			raziskovalci ORC			raziskovalci ORC	raziskovalci ORC			
Zbiranje podatkov	raziskovalci ORC			raziskovalci ORC			raziskovalci ORC	raziskovalci ORC			
Vzorec/ populacija	populacija vseh pripadnikov SVNKON ¹ MNBG ² I, MSU ³ XI			populacija vseh pripadnikov SVNKON MNBG II, MNBG III, MNBG IV, MSU X, MSU XI			vzorec strukturiran glede na vrsto zaposlitve, izobrazbo, spol, starost in delovno dobo	populacija vseh pripadnikov za SVNKON 15, 16 in 17 KFOR ⁴			
Število anketiranih oseb	1. ⁵	2. ⁶	inter- vjuji	1.	2.	inter- vjuji	1149 pripadnikov stalne sestave SV	1.	2.	3. ⁷	inter- vjuji
	125	112	66	340	327	118		781	620	757	48
Struktura anketirancev	častniki, podčastniki in vojaki			častniki, podčastniki in vojaki			častniki, podčastniki, vojaki, nižji vojaški uslužbenci, višji vojaški uslužbenci in civilne osebe	častniki, podčastniki in vojaki			
Starost	18 let in več			18 let in več			18 let in več	18 let in več			
Način zbiranja podatkov	standardiziran vprašalnik; strukturiran intervju			standardiziran vprašalnik; strukturiran intervju			standardiziran vprašalnik	standardiziran vprašalnik; strukturiran intervju			

Čas zbiranja podatkov	januar–oktober 2003	julij 2003–januar 2005	december 2005–marec 2006	februar 2007–avgust 2008
-----------------------	---------------------	------------------------	--------------------------	--------------------------

Raziskava *Človeški dejavnik v vojaškem sistemu* je bila izvedena v vojašnicah SV na 21 lokacijah. Standardiziran vprašalnik je vseboval skupaj 403 spremenljivke, od tega 47 demografskih. Med anketiranci je prevladovala starostna skupina 36–40 let. Med anketiranimi so prevladovali moški, vzorec pa je zajemal tudi slabo petino žensk. Med anketiranci so prevladovali tisti, ki nimajo otrok, sledili pa so jim tisti z dvema otrokoma.

Raziskavi *Slovenska vojska v mirovnih operacijah* in *Slovenska vojska v mirovnih operacijah – družboslovna analiza dejavnikov vpliva na mirovno delovanje SV* sta bili izvedeni na populaciji 10 slovenskih kontingentov, ki so naloge opravljali v MOM v Bosni in Hercegovini (Multinational Battle Group – MNBG in Multinational Specialised Unit – MSU) v silah SFOR (Stabilisation Force). Vprašalnik je obsegal 269 spremenljivk, od tega 12 demografskih. Večina pripadnikov je bila v starostni skupini 26–30 let, med njimi sami moški. Prav tako jih večina ni imela otrok ali pa so imeli zgolj enega.

V okviru raziskave *Družboslovna analiza delovanja Slovenske vojske v misijah in v poveljstvih na mednarodnih dolžnostih v MOM na Kosovu v silah KFOR* (Kosovo Force) so bili anketirani še trije slovenski kontingenti. Anketni vprašalnik za 17. kontingent je vseboval 223 vsebinskih spremenljivk in 12 spremenljivk demografije. Povprečna starost pripadnikov je bila med 26 in 30 let, večina anketiranih je moških, žensk je bilo manj kot desetino. Večina ni imela otrok in so bili na operacijo napoteni prvič.

4 Odnos med službenimi obveznostmi in družino

Družina v slovenski družbi predstavlja pomembno vrednoto (Musek 2003; Toš 2003), ki v vsakdanjem življenju posameznika zaseda visoko mesto in je zato pomemben dejavnik vpliva pri njegovih odločitvah. Kot takšna je v razmerju do zaposlitve upoštevanja vreden dejavnik, še posebej v primeru zaposlitve v vojaški organizaciji, ki je glede na svoje zahteve specifična v odnosu do drugih zaposlitev.

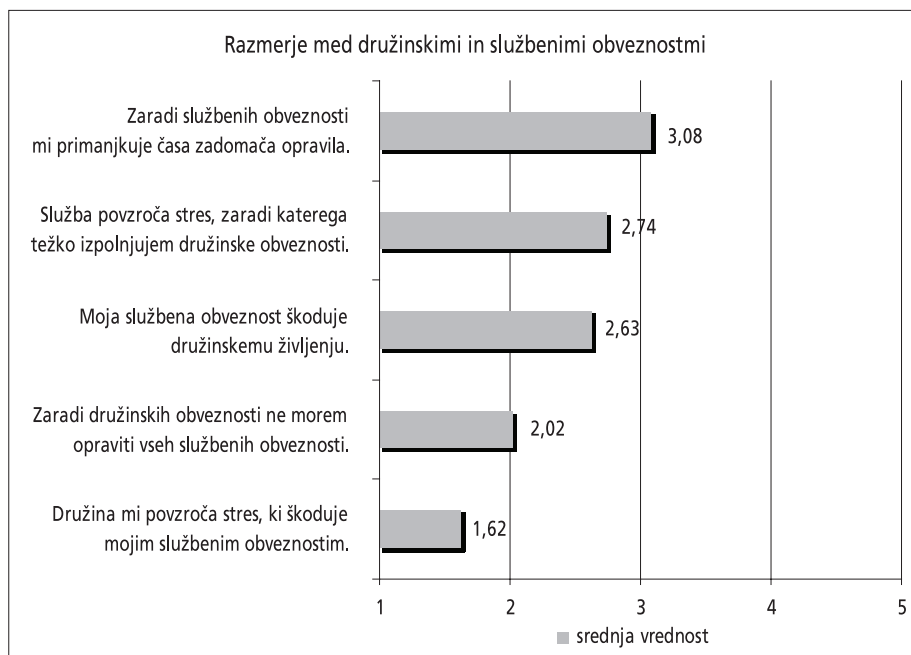
Tudi pripadniki SV izmed vseh institucij najbolj zaupajo svoji družini (povprečje 3,6).⁸ Glede na rezultate lahko sklepamo, da družini in sorodnikom pripisujejo velik pomen, kar pomeni, da je družina dejavnik, ki ga nikakor ne smemo zanemariti. Frekvenčna porazdelitev odgovorov pokaže 96,1% zaupanje družini in sorodnikom (odgovora »precej« in »v celoti«). Glede na to je mogoče sklepati, da so družine pomembne, če ne celo najpomembnejši vir socialne opore za pripadnike SV. Tudi raziskava *Slovensko javno mnenje* (SJM 2009/2) kaže trend visokega zaupanja družini (Malešič

8. To je bilo merjeno z naslednjim vprašanjem: »Ljudje morajo nekemu zaupati in imeti občutek, da se lahko zanesejo nase in na druge. V kolikšni meri lahko vi zaupate naslednjim – ocenite z lestvico od 1 do 4, pri čemer 1 pomeni, da jim sploh ne zaupate, 4 pa pomeni, da jim zaupate v celoti.«

in drugi 2009). Postavljeno vprašanje in uporabljena lestvica sta primerljiva z zgornjim. Zadnje merjenje je pokazalo kar 94% zaupanje⁹ družini in sorodnikom. To kaže, da zaupanje v družino ni izjemno visoko le med pripadniki Slovenske vojske, ampak gre za širše sprejeto vrednoto slovenske družbe.

Nadalje je bil v kontekstu razmerja med družino in vojaško organizacijo analiziran vpliv službenih obveznosti pripadnikov SV na družinsko življenje in obratno.¹⁰ Iz grafa 1 je razvidno, da pripadniki SV družino dojemajo kot dejavnik, ki le v manjši meri povzroča stres ali ovira službene obveznosti. Slednjo ugotovitev potrjuje frekvenčna porazdelitev, ki kaže, da se več kot 70 % anketiranih ne strinja s trditvama, ki implicirata negativen vpliv družine na službene obveznosti. Hkrati pa se le 40 % anketiranih ne strinja s trditvama, ki implicirata negativen vpliv službe na družinske obveznosti. Večina pripadnikov (povprečje 3,08) občuti negativen vpliv službe na opravljanje domačih opravil.

1: Razmerje med družinskimi in službenimi obveznostmi.

Podatki so pridobljeni iz raziskave Pridobivanje, razvoj in upravljanje človeških virov v SV.

Za ugotavljanje morebitnega konflikta zahtev, ki jih vojaška organizacija in družina, obe kot pohlepní instituciji, postavljata pripadnikom Slovenske vojske, so bile natančneje analizirane nekatere trditve, ki opredeljujejo pripadnikovo percepcijo

9. Združena odgovora v celoti zaupam in precej zaupam.
 10. Anketiranci so intenziteto strinjanja z vsako trditvijo izrazili z oceno od 1 do 5, pri čemer so z oceno 1 opredelili popolno nestrinjanje in z oceno 5 popolno strinjanje.

zahtev obeh institucij. Z metodo t-testa je bila analizirana povezava med trditvama, ki opredeljujeta razmerje med službenimi obveznostmi in domačimi opravili (glej tabelo 2). Med obema obstaja statistično značilna razlika, pri čemer pripadnikom SV zaradi službenih obveznosti primanjkuje časa za družinska opravila, medtem ko se obratno stanje pojavlja redkeje. Nadalje je bilo ugotovljeno, da v primeru vpliva službenih obveznosti na domača opravila ni razlik glede na zakonski stan. Percepcija vpliva med poročenimi oziroma živečimi v zunajzakonski skupnosti se zanemarljivo razlikuje od tistih, ki ne živijo s partnerjem oziroma so samski.

Z metodo t-testa sva nadalje ugotovili, da stres pripadnikom v večji meri predstavlja službene obveznosti kot družina (glej tabelo 2). Pripadniki nimajo občutka, da bi jih družinske obveznosti ovirale pri izpolnjevanju službenih obveznosti, medtem ko je iz smeri delovne organizacije v smeri družine mogoče zaznati določene napetosti.

Tabela 2: Razmerje med službenimi obveznostmi in domačimi opravili.

		povprečna vrednost	korelacija	signifikanca	standardni odklon	število anketiranih
Par 1	Zaradi službenih obveznosti mi primanjkuje časa za domača opravila.	3,07	0,20	0,00	1,045	827
	Zaradi družinskih obveznosti ne morem opraviti vseh službenih obveznosti.	2,02			0,797	827
Par 2	Služba povzroča stres, zaradi katerega težko izpolnjujem družinske obveznosti.	2,74	0,14	0,00	1,021	818
	Družina mi povzroča stres, ki škoduje mojim službenim obveznostim.	1,62			0,667	818

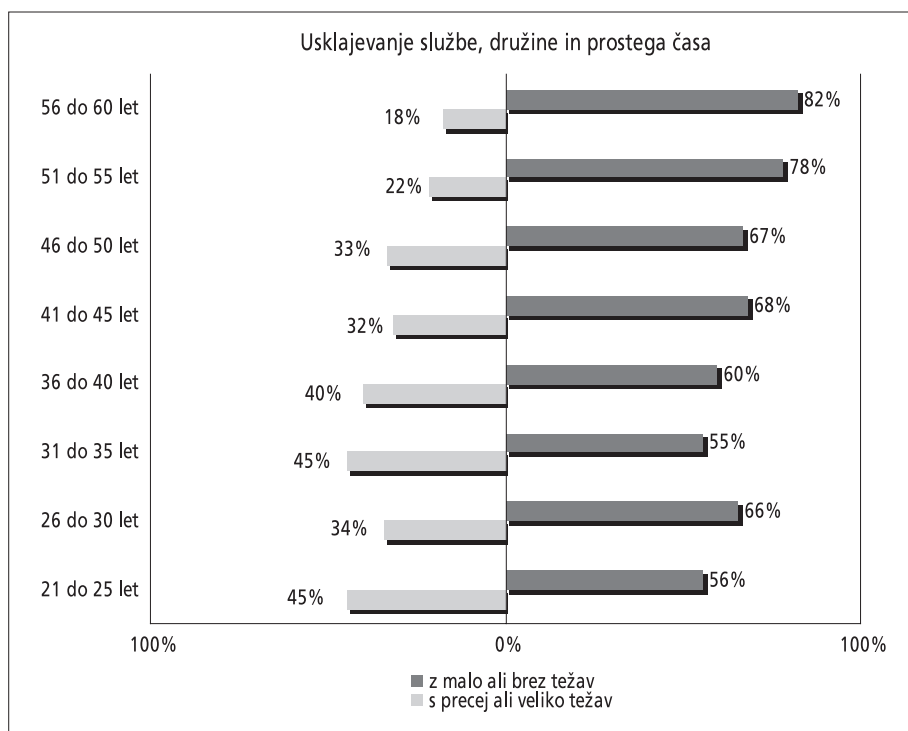
Podatki so pridobljeni iz raziskave Pridobivanje, razvoj in upravljanje človeških virov v SV.

Razmerje med družino, delovno organizacijo in prostim časom je bilo preučevano tudi na podlagi analize vprašanja o stopnji zahtevnosti usklajevanja službe, družine in prostega časa.¹¹ Pripadniki Slovenske vojske usklajevanje dela, družine in prostega časa dojemajo kot manj problematično. Med anketiranimi je zahtevnost usklajevanja ocenjena s povprečno vrednostjo 2,71. Frekvenčna porazdelitev pa je pokazala, da je pri usklajevanju brez težav 19,8 % anketirancev, z malo težavami se jih sooča 42,3

11. Vprašanje je bilo: »Kako usklajujete službo v Slovenski vojski, družino in prosti čas?« Anketiranci so izbirali med štirimi stopnjami zahtevnosti usklajevanja, in sicer »1 – z veliko težavami, 2 – s precej težavami, 3 – z malo težavami in 4 – brez težav.«

%, s precej težavami 24,7 % in z veliko težavami 12 %. Pri zahtevnosti usklajevanja med tistimi, ki živijo s partnerjem ali so poročeni, tistimi, ki ne živijo s partnerjem, in samskimi ni statistično značilnih razlik ($\text{sig}(\chi^2) = 0,082$), kar kaže, da zveza ne vpliva pomembno na percepcijo zahtevnosti usklajevanja službenih obveznosti, družine in prostega časa. Stopnja zahtevnosti usklajevanja med prvimi je ocenjena s povprečno vrednostjo 2,68, med drugimi 2,64 in med tretjimi 2,88. Prav tako ni značilnih razlik med spoloma ($\text{sig}(\chi^2) = 0,119$), kljub temu pa merjenje povprečnih vrednosti kaže, da imajo ženske za spoznanje manj težav (2,88) kot moški (2,69). Pokazale pa so se razlike med starostnimi skupinami ($\text{sig}(\chi^2) = 0,000$), pri čemer imajo najmanj težav pri usklajevanju službe, družine in prostega časa starejši pripadniki SV (glej graf 2). Med najstarejšimi (55–60 let) je absolutna večina takšnih, ki z usklajevanjem nimajo večjih težav, od tega jih 64,7 % naštete obveznosti usklajuje popolnoma brez težav in 17,6 % z malo težavami. Med mlajšimi je manj takšnih, ki pri usklajevanju nimajo nobenih težav, večji pa je delež tistih, ki se soočajo z manjšimi težavami.

Graf 2: Usklajevanje službe, družine in prostega časa.

Podatki so pridobljeni iz raziskave *Pridobivanje, razvoj in upravljanje človeških virov v SV*.

Nadalje analiza kaže, da na zahtevnost usklajevanja obveznosti vplivajo tudi otroci ($\text{sig}(\chi^2) = 0,002$). Tako imajo malo težav tisti, ki nimajo otrok (45 %) ali imajo zgolj enega otroka (47 %). Izstopajo pa tisti s tremi ali več otroki, ki se v največjem deležu soočajo s precej težavami (39 %). Glede na starost imajo največ težav pripadniki v

skupini 21–25 let in 31–35 let. Pri prvih gre za neizkušeni del zaposlenih, ki se prvič sooča z izzivom usklajevanja delovnih, družinskih in prostočasnih aktivnosti, pri drugih pa za skupino z mlajšimi otroki, ki ima zato veliko več skrbi in potrebuje več časa kot tisti, ki imajo starejše otroke oziroma jih sploh nimajo.

Položaj, ki ga vojaška organizacija zaseda v zasebnem življenju oziroma družinskem krogu pripadnika, kaže vlogo SV v odnosu do primarnega socialnega okolja njenih pripadnikov. Analiza kaže, da pripadniki SV razlikujejo med svojim službenim in zasebnim življenjem.¹² S frekvenčno porazdelitvijo ugotavljamo, da se je za skrajna odgovora odločilo manj kot 10 % vprašanih. Z družino in sorodniki se jih tako večina pogovarja »redko« (41,7 %) in le malo manj »včasih« (39,9 %). Podobna je situacija s prijatelji. Na pogovor o službi v krogu družine ne vpliva niti zakonski stan niti število otrok. Vpliv slednjih pa se pokaže pri intenziteti pogovorov o službi v krogu prijateljev (sig (χ^2) = 0,041). Med tistimi, ki imajo otroke, je največ takšnih, ki se s prijatelji o službi pogovarjajo »bolj redko« (45,1 %). Med tistimi, ki otrok nimajo, pa je največ takšnih, ki se pogovarjajo »včasih« (44,8 %). Sklepamo lahko, da so med pripadniki prve skupine glavni vir pogovora otroci in da pripadniki vojske to temo na prioritetni lestvici uvrščajo višje, zato se v manjšem deležu pogovarjajo o službi. V kolikšni meri neka oseba svoje službene težave deli z drugimi, pa je nedvomno odvisno tudi od njegove osebnosti. Glede na nizek delež odgovorov »pogosto« je mogoče sklepati, da med pripadniki SV prihaja do ločevanja službe od zasebnega življenja. Hkrati pa izbira odgovorov kaže tudi, da se neradi odločajo za skrajne možnosti.

Na občutek pripadnosti in v primeru vojaške organizacije tudi ponosa zaradi pripadnosti vpliva tudi odnos socialnega okolja do zaposlitve v vojaški organizaciji. Zanimala naju je zaznava ugleda, ki jim ga v socialnem okolju daje pripadnost vojaški organizaciji. Slednja je bila merjena s serijo trditvev, s katerimi so anketiranci izražali stopnjo strinjanja z ugledom, ki so ga v očeh družine, prijateljev in lokalne skupnosti dosegli zaradi svoje zaposlitve (Cronbach α = 0,910).¹³ Frekvenčna porazdelitev je pokazala 38,2 % takšnih, ki menijo, da v svoji družini zaradi zaposlitve v SV niso bolj cenjeni, nekaj odstotkov manj je tistih, ki menijo, da zaposlitev nima niti pozitivnega niti negativnega vpliva (34,9 %), le dobra četrtnina pa se jih počuti bolj cenjene (24,7 %). Podatki kažejo, da po mnenju pripadnikov zaposlitev v SV ne dviguje njihovega ugleda niti med prijatelji (39,3 %) niti v lokalnem okolju (46,2 %). Skladno z rezultatom analize ugotavljamo, da pripadniki SV nimajo občutka, da v socialnem okolju zaradi zaposlitve v SV dosegajo višji ugled ali spoštovanje.

12. Vprašanje, s katerim je bil merjen položaj vojaške organizacije v posameznikovem zasebnem življenju, je bilo: »Kako pogosto se pogovarjate o SV z družino/sorodniki ter s prijatelji?« Anketiranci so izbirali med odgovori nikoli, redko, včasih ali pogosto.
13. Uporabljene so bile trditve: »1 – Zaradi zaposlitve v Slovenski vojski sem v družini zelo cenjen. 2 – Zaradi zaposlitve v Slovenski vojski sem med prijatelji zelo cenjen. 3 – Zaradi zaposlitve v Slovenski vojski sem v lokalnem okolju zelo ugleden.« Anketiranci so strinjanje ocenjevali z ocenami od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni popolno nestrinjanje in 5 popolno strinjanje.

5 Družina v času odsotnosti

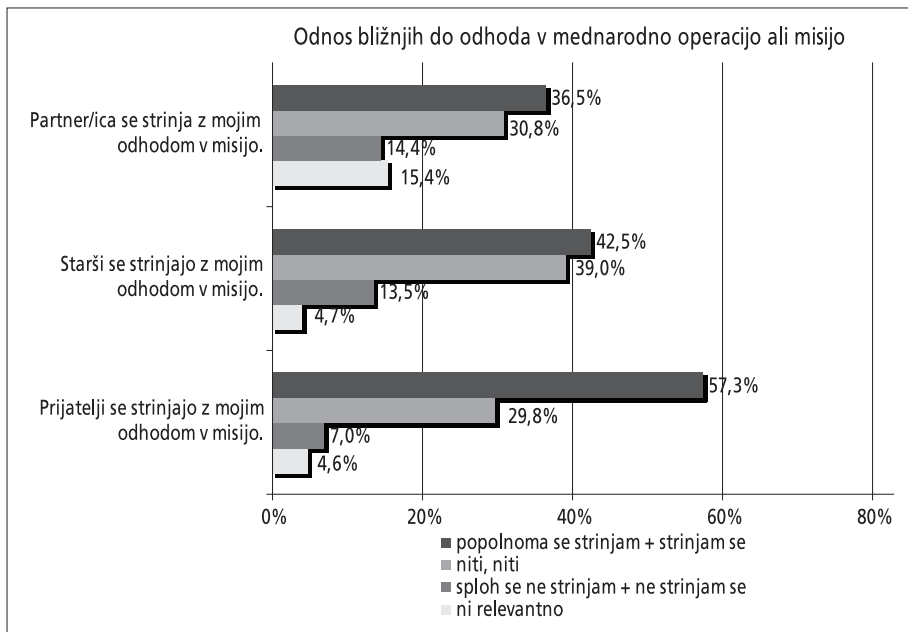
Vojaška organizacija od pripadnikov zahteva precejšnjo predanost, med drugim tudi večmesečno ali večletno odsotnost od doma, pri čemer morajo biti pripravljene na izgubo življenja med opravljanjem nalog za t. i. višje in navadno abstraktne cilje. Posebno skrb za pripadnike SV tako predstavlja skrb za družine v obdobju odsotnosti. Pri tem je pomembno, da družina zaseda pomembno mesto v posameznikovem življenju, zaradi česar je v času odsotnosti ne bo sposoben »odmisliti«. Prav skrb in težave v družini lahko vplivajo na vojakovo koncentracijo in kakovost opravljanja nalog. V primeru vojaške organizacije pa je to lahko življenjskega pomena.

Od leta 2007 se v sklopu raziskave *Slovensko javno mnenje* meri odnos javnosti do posebne skrbi za družine pripadnikov Slovenske vojske na nalogah v tujini. Podatki zadnje raziskave (SJM 2009/2) kažejo, da bi po mnenju večine družine pripadnikov morale biti deležne posebne pozornosti in skrbi (60 %), slaba tretjina (30 %) meni nasprotno, medtem ko je neopredeljenih le desetina. Pričakovanja pripadnikov SV glede skrbi za družine v času njihove odsotnosti je ORC ugotavljal v zgoraj omenjenih raziskavah med letoma 2003 in 2008. Izpoljenih je bilo 3062 vprašalnikov in opravljenih 232 intervjujev (Vuga in Juvan 2009). Z raziskavami ORC ni želel ugotavljati zgolj stopnje zadovoljstva z obstoječim stanjem skrbi za družine, ampak tudi pripadnikovo zaznavo stališč najbližjih o udeležbi na operaciji ali misiji.

V raziskavah delovanja pripadnikov SV v MOM so kot primarno okolje definirani partnerji oziroma partnerke ter starši in prijatelji. Percepcijo njihovega odnosa do napotitev v tujino smo merili s serijo trditvev (Cronbach $\alpha = 0,800$).¹⁴ Starši so posebej pomembni v primerih, ko gre za kontingent, sestavljen pretežno iz pripadnikov, mlajših od 25 let, ki opravljajo svojo prvo nalogo v tujini, praviloma niso poročeni in nimajo otrok. V tem primeru kot prvi vir skrbi ne nastopajo partner/-ica in otroci, ampak starši.

14. Anketiranci so izražali svoje strinjanje s trditvami: Partner/-ica se strinja z mojim odhodom v misijo; Starši se strinjajo z mojim odhodom v misijo; Prijatelji se strinjajo z mojim odhodom v misijo. Odgovarjali so z ocenami od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam.

Graf 3: Koliko se strinjate s trditvami o stališčih vaših najbližjih do vašega odhoda v MOM?

Podatki so pridobljeni iz raziskav Slovenska vojska v mirovnih operacijah, Slovenska vojska v mirovnih operacijah – družboslovna analiza dejavnikov vpliva na mirovno delovanje SV in Družboslovna analiza delovanja slovenske vojske v misijah in v poveljstvih na mednarodnih dolžnostih.

Pri pripadnikovi zaznavi podpore najbližjih do udeležbe v misiji je bilo mogoče zaznati konstantno visoko podporo (glej graf 3). Frekvenčna porazdelitev kaže, da so se pripadniki na misijo odpravljali ob razmeroma visoki podpori partnerjev (36,5 %), staršev (42,5 %) in prijateljev (57,3 %). Najvišje stopnje podpore so bili deležni s strani prijateljev, kar je mogoče delno pojasniti tudi z oblikovanjem tako imenovane vojaške subkulture¹⁵ oziroma kroga prijateljev, ki so posredno ali neposredno povezani z vojaškim sistemom (Juvan 2009). Prav tako je treba upoštevati, da je socialna skupina prijateljev zaradi daljše odsotnosti enega izmed njenih članov najmanj prizadeta. Vpliv odsotnosti na primarno okolje, ki ga praviloma predstavljajo partner/-ica in starši, je veliko večji. Kljub težavam, s katerimi se sooča družina v času odsotnosti pripadnika, je podpora partnerjev razmeroma visoka, vendar pa jo presega delež tistih, ki so v anketi izbrali odgovor »niti podpiram niti ne podpiram« (30,8 %). Ob tem sklepava, da o odhodu posameznika v MOM obstaja nekakšen konsenz med partnerjema, kljub temu da je v organizaciji, kot so oborožene sile, napotitev dejansko ukazana. Opažava, da je nasprotovanje najnižje med prijatelji in najvišje med partnerji. Pri vseh kontingentih

15. Podobno ugotavlja tudi raziskava SAZU (Černič Istenič in Knežević Hočevar 2006: 234). Rezultati raziskave so pokazali, da so pripadniki vojaške organizacije dokaj zaprta družbena skupina, ki si prijatelje išče pretežno med sodelavci.

je bilo mogoče zaznati padec podpore bližnjih med misijo in izboljšanje podpore po vrnitvi v domovino (Jelušič in dr. 2008).

S primerjavo slovenskih kontingentov v operacijah na Kosovu ter v Bosni in Hercegovini sva ugotavljali razliko v percepciji podpore primarnega okolja med tistimi, ki so v MOM odšli na prostovoljni osnovi, in tistimi, ki so bili napoteni z ukazom (glej tabelo 3). Pri tem je pomembno omeniti, da so v začetnih letih sodelovanja RS v MOM bile mogoče prostovoljne napotitve, kar pa se danes zgodi le izjemoma. S primerjavo povprečnih vrednosti ugotavlja, da je pripadnikova percepcija podpore primarnega okolja višja med tistimi, ki so na MOM odšli po ukazu, kot med tistimi, ki so bili napoteni prostovoljno. Slednje je lahko povezano s stopnjo tveganja, naravo nalog, možnostjo in pogostostjo dopustov idr. Najverjetneje pa je pomemben dejavnik tudi družinsko sprejemanje službenih obveznosti, ki se jim je ob napotitvi po ukazu težje izogniti. Družina ni zaznana kot negativni dejavnik vpliva na izvajanje nalog v času operacije ali misije (Jelušič in dr. 2008). Vsekakor se to spremeni, če se doma pojavijo težave in negotovosti.

Tabela 3: Strinjanje s trditvami o stališčih najbližjih do odhoda v MOM glede na vrsto napotitve.

Način napotitve	Odnos bližnjih do odhoda v mednarodno operacijo ali misijo			
		podpora partnerja za odhod na misijo	podpora staršev za odhod na misijo	podpora prijateljev za odhod na misijo
prostovoljno vs. ukaz	povprečje	3,06	3,27	3,74
	standardni odklon	1,49	1,48	1,41
	število anketiranih	378	448	445
MNBG + MSU – prostovoljno	povprečje	3,65	3,74	4,20
	standardni odklon	1,47	1,41	1,20
	število anketiranih	780	914	916
KFOR – ukaz	povprečje	3,46	3,59	4,05
	standardni odklon	1,50	1,45	1,29
	število anketiranih	1158	1362	1361

Podatki so pridobljeni iz raziskav Slovenska vojska v mirovnih operacijah, Slovenska vojska v mirovnih operacijah – družboslovna analiza dejavnikov vpliva na mirovno delovanje SV, Družboslovna analiza delovanja slovenske vojske v misijah in v poveljstvih na mednarodnih dolžnostih.

Za ugotavljanje podpore, ki naj bi jo svojim pripadnikom in njihovim družinskim članom zagotovila SV, so bili uporabljeni najnovejši podatki, pridobljeni z merjenjem stališč v 17. kontingentu Slovenske vojske na Kosovu. Frekvenčna porazdelitev kaže, da po mnenju dobre petine pripadnikov pred odhodom na MOM ni bilo zagotovljenega dovolj časa za družino, medtem ko 41,4 % pripadnikov trdi nasprotno. Vprašanje seveda je, ali je sploh mogoče določiti količino časa preživetega z družino, ki bi bila

zadostna, ali bi v vsakem primeru nekateri pripadniki in njihovi družinski člani imeli občutek, da je bilo časa premalo.

Anketiranci so svoja stališča o težavah in potrebni podpori družinam v času njihove napotitve v MOM izražali na petstopenjski lestvici.¹⁶ Intervjuji in ankete so pokazali, da bi bilo zaželeno družinskim članom ponuditi določeno pomoč v času odsotnosti pripadnikov. Anketiranci so kot precej pomembno označili na primer obveščanje družinskih članov s strani SV (glej tabelo 4). Najpogostejša in hkrati najosnovnejša oblika pomoči, ki naj bi jo v času odsotnosti nudila SV, je telefonska številka, na katero se posameznik lahko obrne v primeru psihičnih težav, zaskrbljenosti idr. zaradi odsotnosti partnerja. Pregled povprečnih vrednosti kaže, da bi po mnenju pripadnikov Slovenska vojska v prvi vrsti morala poskrbeti za obveščanje družin in staršev o dogajanju na mednarodni operaciji ali misiji (glej tabelo 4). Prav tako bi morala organizirati centre za pomoč in podporo v času odsotnosti. Vidimo, da v definicijo družine večina pripadnikov SV ne vključuje zgolj partnerja in otrok, ampak tudi starše.¹⁷ Nadalje ugotavlja, da bodo, po mnenju anketirancev, zaradi njihovega odhoda v MOM bolj trpeli družinski člani kot oni sami. Pri tem ne prihaja do večjih razlik, povezanih s starostjo pripadnikov. Zanimiva je tudi ugotovitev, da so finančne bonitete sicer precej pomemben dejavnik pri odhodu v MOM, vendar pa večina pripadnikov ne verjame, da bi zaslužen denar lahko pomagal rešiti družinske težave, nastale kot posledica odsotnosti.

Tabela 4: Družine v času odsotnosti pripadnika.

	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Minimum	Maksimum	Število anketiranih
SV bi morala pomagati pri obveščanju družin o dogajanju v misiji.	3,73	1,073	1	5	225
SV bi morala pomagati pri obveščanju staršev o misiji.	3,71	1,107	1	5	215
SV bi morala organizirati centre za podporo in pomoč družinam v času naše odsotnosti.	3,60	1,133	1	5	225
Moja družina bo trpela zaradi odhoda na Kosovo.	3,11	0,990	1	5	225
SV bi morala v priprave za odhod v misijo vključiti tudi družinske člane.	3,09	1,104	1	5	225

16. Na lestvici so z oceno 1 ocenjevali najnižjo stopnjo strinjanja, z oceno 5 pa najvišjo.

17. Kar je v neskladju z določili Zakona o službi v SV, ki določa, da »se med družinske člane štejejo zakonec, zunajzakonski partner in partner iz registrirane istospolne partnerske skupnosti v skladu s predpisi ter otroci ali posvojenci oziroma pastorki do polnoletnosti« (ZSSloV 2007).

Jaz bom trpel zaradi ločitve od družine.	2,86	0,944	1	5	224
Denar, ki ga bom zaslužil na misiji, bo pomagal prebroditi vse družinske probleme.	2,74	0,971	1	5	225

Podatki so pridobljeni iz raziskave Družboslovna analiza delovanja slovenske vojske v misijah in v poveljstvih na mednarodnih dolžnostih.

7 Zaključek

Pripadniki SV zaznavajo nekatere negativne obremenitve pri vplivu njihove službe na družinsko življenje, predvsem stres in pomanjkanje časa, medtem ko negativnega vpliva družine na službene obveznosti ni zaznati. Usklajevanje vojaške službe in družinskih obveznosti sicer v splošnem pripadnikom ne povzroča večjih težav. Zanimiva je ugotovitev, da na usklajevanje nima vpliva, ali pripadnik ima družino – parterja/-ico in otroke ali ne. Najmanj težav imajo starejši pripadniki SV, največ pa mladi na začetku karijerne poti. V tem obdobju se prvič soočajo z zahtevami organizacije, v kateri so zaposleni, zaradi usklajevanja pričakovanj družine, vojaške organizacije in prostega časa, ki ga je z zaposlitvijo precej manj, pa prihaja tudi do težav. Pri tem je treba opozoriti, da se »stres kot obremenitev posameznika bistveno poveča v času trajanja misije in da se v tem primeru te obremenitve kažejo kot večje breme pri opravljanju družinskih obveznosti« (Jelušič in dr. 2005). Nasprotovanje odhodu v MOM se v največji meri pojavlja med partnerji in starši, najmanj pa med prijatelji. Slednje je skladno s pričakovanji, saj navsezadnje prijatelji predstavljajo del socialnega okolja, na katero ima daljša odsotnost najmanj vpliva. Glede na to, da so partnerji in starši zaradi pripadnikovih službenih obveznosti v tujini med bolj prizadetimi, večina pripadnikov meni, da bi SV obe skupini morala obveščati o dogajanju v MOM, partnerje pa tudi vključiti v priprave na odhod.

Primarno okolje je tudi v primeru SV zelo pomembno, družina pa je pomemben vir socialne opore tako pripadnikom doma kot na nalogah v tujini. Pomen zadovoljstva in posledične podpore družine in prijateljev se praviloma pokaže šele, ko pride do padca obojega. Glede na to, da v SV do te situacije še ni prišlo, o posledicah ni mogoče govoriti z gotovostjo, vendarle pa različne teorije dokazujejo negativen vpliv na kakovost dela pripadnikov vojaške organizacije.

Zahvala

Za podatke, ki so služili za analizo, gre zahvala sodelovanju pripadnic in pripadnikov SV pri večletnem raziskovanju ORC.

Literatura

- Ashforth, E. Blake, in Mael, Fred (1989): Social identity theory and the organization. *Academy of Management Review*, 14: 20–39.
- Bourg, Chris, in Segal, Mady W. (1999): The Impact of Military Supportive Policies and Practices on Organizational Commitment to the Army. *Armed Forces and Society*, 24 (4): 633–652.
- Bowen, Gary L. (1989): Satisfaction With Family Life in the Military. *Armed Forces and Society*, 15 (4): 571–592.
- Clark Campbell, Sue (2000): »Work/Family Border Theory: A New Theory of Work/Family Balance«. *Human Relations*, 53 (6): 747–770.
- Coser, A. Lewis (1974): *Greedy Institutions: Patterns Of Undivided Commitment*. New York: Free Press.
- Černič Istenič, Majda, in Kneževič Hočevar, Duška (2006): Usklajevanje dela in družine v Slovenski vojski. *Bilten Slovenske vojske*, 4: 215–237.
- Dandeker, Christopher, Claire French, Birtles, Catherine, in Weesely, Simon (2006): Deployment Experiences of British Army Wives Before, During and After Deployment: Satisfaction With Military Life and Use of Support Networks. V *Human Dimensions in Military Operations – Military Leaders' Strategies for Addressing Stress and Psychological Support*. Meeting Proceedings RTO-MP-HFM-134, Paper 38. Dostopno prek: <http://ftp.rta.nato.int/public//PubFullText/RTO/MP/RTO-MP-HFM-134/MP-HFM-134-38.pdf> (4. 4. 2007).
- Dremelj, Polona (2003): Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave*, 43: 149–170.
- Hlebec, Valentina, in Kogovšek, Tina (2003): Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave*, 43: 103–125.
- Jelušič, Ljubica, Vegič, Vinko, Garb, Maja, Trifunović, Jelena, Grošelj, Klemen, in Ober, Kristina (2003): Raziskovalni projekt Slovenska vojska v mirovni operaciji: zaključno poročilo. Fakulteta za družbene vede: Obramboslovni raziskovalni center.
- Jelušič, Ljubica, Vegič, Vinko, Garb, Maja, in Trifunović, Jelena (2004): Raziskovalni projekt Slovenska vojska v mirovni operaciji: poročilo o nadaljevanju. Fakulteta za družbene vede: Obramboslovni raziskovalni center.
- Jelušič, Ljubica, Vegič, Vinko, Garb, Maja, in Prebilih, Vladimir (2005): Raziskovalni projekt Slovenska vojska v mirovni operaciji – družboslovna analiza dejavnikov vpliva na mirovno delovanje SV: zaključno poročilo. Fakulteta za družbene vede: Obramboslovni raziskovalni center.
- Jelušič, Ljubica (2006): Pridobivanje, razvoj in upravljanje človeških virov v SV: vmesno vsebinsko poročilo. Fakulteta za družbene vede: Obramboslovni raziskovalni center.
- Jelušič, Ljubica, in Papler, Peter (2006): Človeški dejavnik v vojaškem sistemu. *Bilten Slovenske vojske*, 8: 7–26.
- Jelušič, Ljubica, Garb, Maja, Grošelj, Klemen, Juvan, Jelena, in Vuga, Janja (2008): Družboslovna analiza delovanja slovenske vojske v misijah in v poveljstvih na mednarodnih dolžnostih: zaključno poročilo. Fakulteta za družbene vede: Obramboslovni raziskovalni center.
- Juvan, Jelena (2008): *Vojaške družine: usklajevanje zahtev med družino in vojaško organizacijo*, doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Juvan, Jelena (2009): Širše okolje misije: skrbi med misijo, kaj se dogaja doma z ženo in starši. *Slovenska vojska*, 17 (13): 20–21.

- Kogovšek, Tina, Hlebec, Valentina, Dremelj, Polona, in Ferligoj, Anuška (2003): Omrežja socialne opore Ljubljčanov. *Družboslovne razprave*, 43: 183–204.
- Malešič, Marjan, Malnar, Brina, Toš, Niko, in skupina. Slovensko javno mnenje 2009/2: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti [datoteka podatkov]. Slovenija, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij [izdelava], 2009. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov [distribucija], 2010.
- Moelker, Rene, in Van der Kloet, Irene (2003): Military Families and the Armed Forces: A Two-Sided Affair?. V Giuseppe Caforio (ur.): *Handbook Of The Sociology Of The Military*: 201–223. Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Musek, Janek (2004): Raziskovanje vrednot v Sloveniji in vrednotni univerzum Slovencev. V Pogovor o vrednotah: 151–167. Ljubljana: Urad predsednika Republike Slovenije.
- Orthner, K. Dennis, in Pittman, Joe F. (1986): Family Contributions to Work Commitment. *Journal of Marriage and Family*, 48: 573–581.
- Pincus, H. Simon, House, Robert, Christenson, Joseph, in Adler, Lawrence E. (2004): The Emotional Cycle of Deployment, A Military Family Perspective. Dostopno prek: <http://www.hooah4health.com/deployment/familymatters/emotionalcycle.htm> (30. 3. 2007).
- Pittman, F. Joe, in Orthner, Dennis K. (1988): Predictors of Spousal Support for the Work Commitment of Husbands. *Journal of Marriage and Family*, 50: 417–427.
- Rohall, David E., Segal, Mady W., in Segal, David R. (1999): Examining the Importance of Organizational Supports on Family Adjustment to Army Life in a Period of Increasing Separation. *Journal of Political and Military Sociology*, 27: 49–65.
- Rosen, Leora N., in Durand, Doris B. (1995): The Family Factor and Retention Among Married Soldiers Deployed in Operation Desert Storm. *Military Psychology*, (7) 4: 221–235.
- Rosen, Leora N., in Durand, Doris B. (2000): Coping With the Unique Demands of Military Family Life. V A. James Martin, Leora N. Rosen in Linette R. Sparacino (ur.): *The Military Family: A Practice Guide for Human Service Providers*: 55–71. Preager Publishers.
- Schneider, J. Robert, in James, A. Martin (1994): Military Families and Combat Readiness. V Russ Zajtchuk (ur.): *Military Psychiatry: Preparing in Peace for War*: 19–30. USA: Office of the Surgeon General, Department of the Army.
- Segal, Mady W. (1986): The Military and The Family as Greedy Institutions. *Armed Forces and Society*, 13 (1): 9–38.
- Segal, Mady W., in Harris, Jesse J. (1993): What We Know About Army Families? U.S. Army Research Institute for the Behavioural and Social Sciences. Virginia: Alexandria.
- Segal, David R., in Segal, Mady W. (2003): Implications for Military Families of Changes in the Armed Forces of the United States. V Giuseppe Caforio (ur.): *Handbook Of The Sociology Of The Military*: 225–233. New York, Boston, Dordrecht, London, Moskva: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Stryker, Sheldon, in Burke, Peter J. (2000) The Past, Present and Future of the Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, (63) 4: 284–297.
- Toš, Niko (2003): Pogovor o vrednotah: 19–22. Ljubljana: Urad predsednika Republike Slovenije.
- Vuga, Janja, in Juvan, Jelena (2009): Družboslovna analiza delovanja SV v mirovnih operacijah. *Slovenska vojska*, 17 (13): 13–15.
- Wharton, S. Amy, in Blair-Loy, Mary (2006): Long Work Hours and Family Life. V *Journal of Family Issues*, 27 (3): 415–436.

Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV-UPB). Ur. l. RS 68/2007 (13. 7. 2007).

Naslov avtoric:

asist. Janja Vuga

mlada raziskovalka

tel.: 031 656 330

e-mail: janja.vuga@fdv.uni-lj.si

asist. dr. Jelena Juvan

asistentka in raziskovalka

tel.: 041 694 639

e-mail: jelena.juvan@fdv.uni-lj.si